

הלכות תלמוד תורה פרק ז

פרק ז

נידוי

נידוי ת"ח

א.

חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב בית דין שסרח - אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו, אבל כשחטא שאר חטאות - מלקין אותו בצנעה, שנאמר "וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה" (הושע ד'ה), אף על פי שכשל כסהו כלילה, ואומרים לו, "היכבד ושב בביתך":

ב.

וכן, כל תלמיד חכמים שנתחייב נידוי - אסור לבית דין לקפוץ ולנדותו במהרה, אלא בורחין מדבר זה ונשמטין ממנו. וחסידי החכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לנדות תלמיד חכמים, אף על פי שנמנין להלקותו אם נתחייב מלקות, ואפילו מכת מרדות נמנין עליה להכותו:

סדר הנידוי

ג.

וכיצד הוא הנידוי? אומרים, "פלוני בשמתא".

ואם נידוהו בפניו, אומרים, "פלוני זה".

והחרם - אומרין, "פלוני מוחרם".

ו"ארור" - בו אלה, בו שבועה, בו נידוי.

ד.

וכיצד מתירין הנידוי או החרם, אומרין לו, "שרוי לך ומחול לך".
ואם התיירוהו שלא בפניו, אומרין, "פלוני שרוי לו ומחול לו":

הנהגת מנודה ומוחרם

ה.

מה הוא המנהג שינהוג המנודה בעצמו ושנוהגין עמו?

מנודה אסור לספר ולכבס כאבל כל ימי נידויו,

ואין מזמנין עליו,

ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה,

ולא יושבין עמו בארבע אמות.

אבל שונה הוא לאחרים,

ושונין לו,

ונשכר,

ושוכר.

ואם מת בנידויו - בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו, כלומר שהן רוגמין

אותו, לפי שהוא מובדל מן הציבור.

ואין צריך לומר שאין מספידין אותו, ואין מלוין את מיטתו:

א.

יתר עליו המוחרם,

שאינו שונה לאחרים, ואין שונין לו,

אבל שונה הוא לעצמו כדי שלא ישכח תלמודו,
ואינו נשכר, ואין נשכרין לו, ואין נושאים ונותנים עמו, ואין מתעסקין עמו
אלא מעט עסק כדי פרנסתו:

ז.

מי שישב בנידויו שלשים יום ולא ביקש להתירו - מנדין אותו שניה.
ישב שלשים יום אחרים ולא ביקש להתירו - מחרימין אותו:

היתר נידוי וחרם

ח.

בכמה מתירין הנידוי או החרם? בשלשה, אפילו הדיוטות.
ויחיד מומחה מתיר הנידוי לבדו.
ויש לתלמיד להתיר הנידוי או החרם ואפילו במקום הרב:

ט.

שלשה שנידו והלכו להן, וחזר זה מדבר שנידוהו בגללו, באין שלשה אחרים
ומתירין לו.
מי שלא ידע מי נידהו - ילך אצל הנשיא ויתיר לו נידויו:

י.

נידוי על תנאי, אפילו מפי עצמו - צריך הפרה.
תלמיד חכמים שנידה עצמו, ואפילו נידה עצמו על דעת פלוני, ואפילו על
דבר שחייב עליו נידוי - הרי זה מפר לעצמו:

מי שנידוהו בחלום, אפילו ידע מי נידהו - צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות להתירו מנידויו.

ואם לא מצא - טורח אחריהם עד פרסה.

לא מצא - מתירין לו עשרה ששונין משנה.

לא מצא - מתירין לו מי שיודעין לקרות בתורה.

לא מצא - מתירין לו אפילו עשרה שאינם יודעין לקרות.

לא מצא במקומו עשרה - מתירין לו אפילו שלשה:

מי שנידוהו בפניו - אין מתירין לו אלא בפניו.

נידוהו שלא בפניו - מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו.

ואין בין נידוי להפרה כלום, אלא מנדין ומתירין ברגע אחד כשיחזור המנודה למוטב.

ואם ראו בית דין להניח זה בנידויו כמה שנים - מניחין כפי רשעו:

וכן אם ראו בית דין להחרים לזה לכתחילה, ולהחרים מי שאוכל עמו ושותה עמו, או מי שיעמוד עמו בארבע אמות - מחרימין, כדי לייסרו וכדי לעשות סייג לתורה, עד שלא יפרצו החטאים:

י.ד.

אף על פי שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד חכמים להנהיג עצמו בדבר זה, אלא מעלים אזניו מדברי עמי הארץ, ולא ישית ליבו להם, כענין שאמר שלמה בחכמתו "גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך" (קהלת ז':כ"א):

טו.

וכן היה דרך חסידים הראשונים, שומעין חרפתן ואינן משיבין, ולא עוד אלא שמוחלין למחרף וסולחין לו. וחכמים גדולים היו משתבחין במעשיהן הנאים, ואומרין שמעולם לא נידו אדם ולא החרימוהו לכבודן. וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה:

טז.

במה דברים אמורים, בשביוהו או חירפוהו בסתר, אבל תלמיד חכמים שביוהו או חירפו אדם בפרהסיא - אסור לו למחול על כבודו, ואם מחל - נענש, מפני שזה בזיון תורה, אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש, עד שיבקש ממנו מחילה, ויסלח לו: